

Hoofdstuk 9



**Een ruimere kijk op de
bijkomende problemen**

**Leren en leven met
leerstoornissen**

9. Een ruimere kijk op de bijkomende problemen - Leren en leven met leerstoornissen

INHOUD

<i>Inleiding</i>	191
<i>Fiche 1 - Weten en vergeten</i>	193
<i>Fiche 2 - Woordvindingsmoeilijkheden</i>	195
<i>Fiche 3 - Het uur en de tijdsbeleving</i>	197
<i>Fiche 4 - Motorische onhandigheid: fijne motoriek</i>	199
<i>Fiche 5 - Motorische onhandigheid: grove motoriek</i>	201
<i>Fiche 6 - Organiseren en inpakken</i>	203
<i>Fiche 7 - Ruimtelijke oriëntatie</i>	205
<i>Fiche 8 - Opzoeken in alfabetische lijsten</i>	207
<i>Fiche 9 - Zelfbeeld en zelfvertrouwen</i>	209
<i>Fiche 10 - Snel afgeleid</i>	211
<i>Enkele mogelijke maatregelen</i>	212
<i>Voor meer informatie</i>	213

INLEIDING

Leerstoornissen hebben een grote impact op andere aspecten dan enkel lezen, spelling, reken- en wiskundevaardigheden. Een gebrek aan orde, steeds weer vergeten, motorische onhandigheid, enz. zijn maar enkele aspecten die elke leerkracht telkens weer confronteren met de vraag naar de motivatie en de competenties van de leerling met bijzondere noden.

Deze fiches informeren en sensibiliseren de leerkracht, de CLB-medewerker en de ouder. Daarnaast stimuleren ze de leerling om probleembewust verantwoordelijkheid te nemen en vaardigheden te leren om zijn problemen aan te pakken.

Gebaseerd op:

Cooreman, A. & Bringmans, M. (2002). *Ik heet niet dom. Leren leven met leerstoornissen*. Leuven/Leusden: Acco

FICHE 1 - WETEN EN VERGETEN

OH NEE! TOCH WEER NIET VERGETEN?

In de klas

Bij het begin van de les vindt Thomas zijn werkboek niet. Terwijl hij zoekt, heeft hij de opdrachten maar half gehoord. Hij vraagt de leerkracht om ze te herhalen, maar vergeet het laatste deel van de opdrachten. Hij doet erg lang over zijn rekenoefeningen. Hij moet zijn tafels steeds opnieuw uitrekenen en maakt fouten omdat hij tussenuitkomsten verkeerd onthoudt.

Oorzaak

Jongeren met een leerstoornis of ontwikkelingsstoornis hebben vaak last van vergeetachtigheid. Bij lange en complexe instructies geraken ze in de war. Hun werkgeheugen onthoudt slechts tot drie tot vier elementen. Ze hebben moeite om snel nieuwe gegevens op te nemen en vast te leggen. Het leren van leerstof die niet logisch of geen samenhang vertoont, zoals 'de hoofdsteden van Europa' is moeilijk. Bij stress en vermoeidheid komen de geheugenproblemen duidelijker naar voren.

Stoornis

Kan voorkomen bij dyslexie, dyscalculie, dyspraxie, ADD, ADHD, ...

Voordelen

- Wie niet kan vertrouwen op zijn geheugen, wordt meestal iemand die creatief problemen oplost.
- Wie snel vergeet, kan zich ook de oorzaak van een ruzie niet meer herinneren en is dus niet haatdragend.

Enkele mogelijke maatregelen

Stimuleren

- Bewaar je geduld als je als leerkracht voor de vijfde keer hetzelfde moet herhalen. Zoek samen met de leerling uit hoe je het probleem oplost.
- Geef één enkele opdracht per keer.
- Houd je instructie bondig. Laat wat tijd tussen de zinnen.
- Geef de leerling de tijd om te denken en te zoeken.
- Geef studietips of verwijst naar goede sites in verband hiermee.
- Zoek zelf of samen met de leerlingen geheugensteuntjes en ezelsbruggetjes. Stimuleer het gebruik van overhoorprogramma's op computer.
- Tip: Links naar websites met studietips, ezelsbruggetjes en overhoorprogramma's vind je op www.letop.be – infotheek – links.

Compenseren

- Laat als agenda een weekagenda gebruiken: een weekagenda geeft een beter overzicht dan een dagagenda.
- Laat de leerling fiches met formules, regels en tafels gebruiken. Controleer of de leerling de instructies begrepen heeft.
- Zet de kern van de opdracht op het bord, bijvoorbeeld 'rekenboek blz. 14 nr. 3 kolom 2'.
- Schrijf 'toetsvragen' op het bord of geef ze op papier en dicteer ze niet alleen.

Remediëren

- Zet de leerling naast iemand in de klas die met alles in orde is en die als mentor wil optreden als het nodig is.
- Leer de leerling bij het rekenen de getallen ruw af te ronden en zo de uitkomst te schatten, zodat 'domme' telfouten vermeden worden. Dit is ook belangrijk als controle bij het werken met een rekenmachine.
- Duid bij uitzonderingen de belangrijkste van de lijst aan om zo de lijst te beperken.

Zie ook:

Fiche 6: 'Organiseren en inpakken'
Fiche 10: 'Snel afgeleid'

FICHE 2 - WOORDVINDINGSMOEILIKHEDEN

DAT DING OM CIRKELS TE TEKENEN, HOE HEET DAT OOK ALWEER?

In de klas

Gert heeft een mondelinge toets. Hoewel hij de leerstof kent, vindt hij zijn woorden niet.

Als Gert iets vertelt, krijgt hij het soms moeilijk gezegd. Aan klasgesprekken neemt hij weinig actief deel.

Oorzaak

Jongeren met een leerstoornis of ontwikkelingsstoornis kunnen 'woordvindingsproblemen' hebben. Ze vinden hun woorden niet vlot. Soms hebben ze moeite met eenvoudige woorden die ze met zekerheid kennen. Wetenschappelijke termen en namen blijven soms 'op het puntje van hun tong' liggen. Ze raken de draad van hun verhaal kwijt door het zoeken naar woorden. 'Dinges' is een woord dat ze nogal vaak gebruiken, evenals 'euh'. Met omschrijvingen en gebaren ondersteunen ze hun verhaal.

Stoornis

Kan voorkomen bij dyslexie, dysfasie, ADD, ...

Voordelen

Raold Dahl was dyslectisch en had last van 'woordvindingsproblemen'. Toch werd hij een beroemd schrijver. Hij was ook een kei in het uitvinden van grappige woorden.

Wie zelf moeilijk de juiste woorden vindt, heeft geleerd om aandacht te schenken aan de non-verbale taal en verstaat dus anderen 'zonder woorden'.

Enkele mogelijke maatregelen

Stimuleren

- Luister geduldig en maak de zin van de leerling enkel zelf af als hij ongelukkig en nerveus wordt.
- Geef tips om het probleem aan te pakken:
 - een omschrijving gebruiken
 - het tegengestelde woord gebruiken en associëren
 - in gedachten zien wat bedoeld wordt
 - namen, data en begrippen in grote letters op een fiche bij een voordracht

Compenseren

- Let bij mondelinge overhoringen ook op de gebaren en de omschrijvingen die een leerling maakt.
- Stel voor om op een volgende vraag over te stappen als een leerling een bepaald woord of bepaalde term niet vindt. De kans is groot dat die hem na een tijdje te binnen schiet als hij er niet meer zo krampachtig over nadenkt.

FICHE 3 - HET UUR EN DE TIJDSBELEVING

OEPS! WEER TE LAAT!

In de klas

Britt is bij een toets steeds als laatste klaar. Als ze moet afgeven is het net alsof ze nog maar pas begonnen is. Er hangt nochtans een grote klok in de klas, maar die kan ze niet lezen. Ze weet nooit of het nu de kleine wijzers zijn of de grote die het uur aanwijzen, ook al heeft ze daar al jaren op geoefend. Bij de examens heeft ze zich al eens van dag vergist. En hoe ze ook haar best doet, het lukt haar niet om op tijd te zijn.

Oorzaak

Jongeren met een leerstoornis of een ontwikkelingsstoornis hebben vaak problemen met het uur en de tijdsbeleving. Het lezen van de klok blijft voor hen erg moeilijk. Ze kunnen ook moeilijk de tijd inschatten of een tijdsplanning maken. Verder zijn tijdsbegrippen zoals dagen, maanden, het aantal dagen per maand, seizoenen, dagindeling, enz. erg lastig. Afspraken in verband met 'tijd' onthouden ze verkeerd.

Stoornis

Kan voorkomen bij dyslexie, dyscalculie, dyspraxie, NLD, ...

Voordelen

- Wie een zee van tijd lijkt te hebben, heeft minder last van stress.
- Wie niet aanhoudend op de tijd let, kan uren doorwerken zonder een gevoel van honger of vermoeidheid.

Enkele mogelijke maatregelen

Stimuleren

- Stel samen met de leerling een studieplanning op. Splits een taak op in deeltaken, de leerstof in onderdelen en geef duidelijk aan wanneer die gemaakt/gekend moeten zijn.
- Geef bij een ondervraging visueel weer hoeveel tijd er al verlopen is en hoeveel tijd er nog rest.
- Herinner de leerling geregeld aan 'opdrachten op lange termijn', zoals een boekbespreking.

Compenseren

- Stimuleer de leerling om met een weekagenda i.p.v. met een dagagenda te werken, omdat hij dan meer overzicht heeft.
- Stimuleer de leerling om, behalve met een agenda ook met maand- en jaarplanningen te werken. Zo heeft hij een duidelijker beeld van de tijd die hem nog rest (van 26 maart tot 2 april is slechts een week en geen maand).
- Zoek samen met de leerling iemand die hem helpt herinneren aan belangrijke opdrachten, afspraken en gebeurtenissen.

Zie ook:

Fiche 6: 'Organiseren en inpakken'
Fiche 10: 'Snel afgeleid'

FICHE 4 - MOTORISCHE ONHANDIGHEID: FIJNE MOTORIEK

OH NEE, WEER EEN VLEK!

In de klas

David heeft een erg slordig en onregelmatig handschrift. Hij houdt geen rekening met de kantlijn. Hij schrijft erg onnauwkeurig, zo wordt 2³ soms 23. Vaak kan hij zijn eigen nota's niet lezen.

Een echte ramp wordt het als David meetkundige tekeningen moet maken. Die zijn erg onnauwkeurig en slordig. Als er bij aardrijkskunde op een kaart iets moet ingekleurd worden, kleurt hij vaak buiten de lijnen.

Oorzaak

Jongeren met een leerstoornis of ontwikkelingsstoornis kunnen last hebben van motorische onhandigheid. De samenwerking tussen ogen en handen verloopt niet gecoördineerd.

Stoornis

Komt voor bij dyspraxie

Kan voorkomen bij dyslexie, NLD, ADHD, ...

Enkele mogelijke maatregelen

Stimuleren

- Doe meetkundige constructies rustig en minstens twee keer voor en leg ze niet enkel verbaal uit.

Compenseren

- Laat de leerling zoveel mogelijk met de computer werken: tekst is leesbaar en bladschikking en orde worden heel wat makkelijker.
- Geef nota's van een medeleerling met duidelijk handschrift om te kopiëren zodat de leerling met motorische onhandigheid die kan gebruiken om te studeren.
- Leer aan om bij een dictee telkens een lijn over te slaan zodat er ruimte is voor correcties.
- Laat meetkundige en technische tekeningen bij overhoringen en examens mondeling toelichten.
- Laat technische tekeningen eventueel met de computer maken. Stimuleer en leer aangepaste programma's gebruiken die meetkundig tekenen en grafieken ondersteunen.

Remediëren

- Als de leerling met de hand moet schrijven, laat hem dan een blad gebruiken met duidelijke lijnen (grote ruiten bij wiskunde) en een kantlijn. Geef hem een voorbeeld van een hoofding die hij steeds kan gebruiken.

FICHE 5 - MOTORISCHE ONHANDIGHEID: GROVE MOTORIEK

WEER ALS LAATSTE GEKOZEN BIJ DE VERDELING VAN DE PLOEGEN TIJDENS DE TURNLES!

In de klas

Lies heeft tijdens de turnles nog steeds problemen met het opvangen van een bal. Wanneer de leerlingen ploegmaten kiezen, blijft zij als laatste over. Bij het omkleden is ze erg traag. Zwemmen gaat nog steeds niet vlot. Bij dans en muziek valt haar gebrek aan ritme op. Ze danst nochtans graag, maar durft haast niet meer.

Oorzaak

Jongeren met een leerstoornis of ontwikkelingsstoornis hebben vaak motorische problemen. Verbale instructies zoals links, rechts, voor en achter kunnen ze niet zomaar omzetten in bewegen. Ze moeten de instructie eerst zien vooraleer ze die kunnen uitvoeren. Reacties zijn dikwijls trager. Taken die vragen om opeenvolgende gecoördineerde bewegingen verlopen niet vanzelf en vragen meer tijd.

Stoornis

Komt voor bij dyspraxie
Kan voorkomen bij ADHD, ...

Enkele mogelijke maatregelen

Stimuleren

- Doe motorische taken rustig en minstens twee maal voor en leg ze niet enkel verbaal uit.
- Stimuleer het deelnemen aan sportactiviteiten die de leerling graag doet.

Compenseren

- Splits de taak op wanneer er verschillende dingen moeten gecombineerd worden, en laat de leerling de verschillende onderdelen afzonderlijk oefenen.
- Laat bij een dansje bijvoorbeeld eerst het ritme aanvoelen, oefen dan de bewegingen, en combineer dan de twee facetten.

Dispenseren

- Geef een vervangingsopdracht bij sportactiviteiten als het sporten voor veel hilariteit bij de andere leerlingen zorgt en de leerling dit niet aan kan (dit mag van de inspectie).
- Dwing de leerling ook niet om bijvoorbeeld mee te dansen bij het schoolfeest, maar laat hem aankondigen.

FICHE 6 - ORGANISEREN EN INPAKKEN

OEPS, DAT LIGT NOG THUIS!

In de klas

Hanne heeft haar werkboek geschiedenis weer niet bij. Haar atlas zit wel in haar boekentas, maar die heeft ze vandaag niet nodig. Vaak vergeet ze dingen of ze vindt ze niet terug. In haar boekentas is het een rommeltje. Bij het examen vergeet ze haar rekenmachine en haar passer.

Oorzaak

Jongeren met een leerstoornis of ontwikkelingsstoornis vergeten vaak allerlei praktische zaken, ook al doen ze enorm veel moeite om in orde te zijn. Ze hebben problemen met inpakken, ordenen en opbergen.

Stoornis

Kan voorkomen bij dyslexie, NLD, dyspraxie, ADD, ADHD, ...

Voordelen

- Creatieve geesten voeden zich met 'chaos'.
- Een wanordelijke kamer is vaak een echte schatkamer waar steeds wel iets onverwachts te beleven is.

Enkele mogelijke maatregelen

Stimuleren

Toon begrip voor de organisatieproblemen.

Geef voorbeelden van hoe de leerling het vergeten kan vermijden.

Compenseren

- Spreek samen met de andere leerkrachten af dat je één kleur per vak gebruikt. Kleurcodes (bijvoorbeeld: 'gekleurde stickers') maken het voor alle leerlingen makkelijker om boeken, schriften en mappen vlug terug te vinden. De vakken kunnen in de afgesproken kleuren aangeduid worden op de lesplanning.
- Stimuleer ook kleurgebruik in de agenda, bijvoorbeeld 'rood: niet vergeten'. Leer de leerling aan om zijn agenda te laten controleren.
- Maak samen met de leerling een checklist met het materiaal dat hij voor jouw vak nodig heeft en breng die in de agenda of op de weekindeling aan.
- Geef cursussen niet op veel losse bladen en in verschillende mappen, maar als één geheel, bijvoorbeeld: 'alle bladen aan elkaar geniet'.
- Laat schrijfgerei vastmaken aan agenda of lessenaar met een elastiekje.
- Laat de jongere in de klas naast iemand zitten die met alles in orde is en die als mentor wil helpen waar nodig.

Remediëren

- Bespreek en oefen samen het maken van een boekentas. Dit kan ook met een groepje leerlingen of de volledige klasgroep.

Zie ook:

Fiche 1: 'Weten en vergeten'

Fiche 10: 'Snel afgeleid'

Hoofdstuk 5:

Activiteit 3: 'Kleurstickers en ingekleurde roosters'

Activiteit 4: 'Orde in de boekentas'

Activiteit 5: 'Agenda en weekplanning'

Hoofdstuk 6:

'Thuis leren en studeren: Tip 1 tot en met 5'

FICHE 7 - RUIMTELIJKE ORIËNTATIE

HET NOORDEN KWIJLT!

In de klas

Lotte is weer eens te laat. Nog altijd vindt ze de weg niet op school. In de les staart ze naar haar atlas. Ze onthoudt de tekens die ze in de index vond niet en als ze de kaart eindelijk gevonden heeft, vindt ze de hoofdstad die ze moeten zoeken niet. Links onderaan zegt de leerkracht, maar links en rechts verwart ze nog vaak.

Oorzaak

Jongeren met een leerstoornis of ontwikkelingsstoornis hebben vaak problemen met ruimtelijke oriëntatie. Ze vinden moeilijk de weg en kaart lezen is erg moeilijk. Met 'links' en 'rechts' hebben ze ook vaak problemen.

Stoornis

Kan voorkomen bij dyslexie, dyspraxie, NLD, ...

Voordelen

- Wie de weg kwijtraakt, ontdekt vaak de mooiste plekjes en beleeft de leukste avonturen.
- Wie zelf verloren loopt, is erg begripvol voor anderen en blijft geduldig als anderen de weg niet vinden of te laat komen.

Enkele mogelijke maatregelen

Stimuleren

- Laat de jongere in de klas naast iemand zitten die met alles in orde is en die als mentor wil helpen waar nodig.
- Stimuleer de leerling om een geheugensteun te maken van de weg die naar een bepaald lokaal moet gevolgd worden, of maak er zelf één als de leerling er niet in slaagt. (Voor sommige leerlingen met oriënteringsproblemen is een visuele voorstelling makkelijker te volgen dan een tekst.)
- Wijs de leerling op het nut van de atlas. De atlas bevat immers heel wat informatie die hij niet moet instuderen. Zijn geheugen wordt er dus door ontlast.

Compenseren

- Maak je niet boos als de leerling te laat komt omdat hij weer eens de weg niet vond.
- Laat een medeleerling meelopen achter de leerling zodat hij zelf de weg leert onthouden.
- Laat de leerling de route eens oefenen op een rustig moment.

Remediëren

- Leer de leerling met de atlas werken. Leer het register gebruiken. Als dat te moeilijk is, leer dan de kaarten op zicht herkennen. Gebruik verwijderbare indexen bij kaarten. Zo moet de leerling het woordbeeld en de code niet onthouden, bijvoorbeeld: 'Barcelona 37 C3'. Leer de leerling de legende kennen en gebruiken.
- Leer het gebruik van hulpmiddelen aan. Met een plastic map en uitwisbare stift namen en plaatsen markeren bij het instuderen. Leer de leerling een duidelijke indeling in zijn atlas aanbrengen, bijvoorbeeld: een papierklem bij elk nieuw werelddeel, een vaste kleur voor elk thema (reliëf, bevolking, enz.).

FICHE 8 - OPZOEKEN IN ALFABETISCHE LIJSTEN

K...L...M...N... WAAR IS DIE P?

In de klas

Rafaël mag het woordenboek gebruiken voor het opstel Frans. Het kost hem echter zoveel moeite dat hij het al snel opgeeft. Bij het opzoeken van een woord moet hij het hele alfabet meermaals opzeggen vooraleer hij weet waar te zoeken. Die Franse woorden hebben zo een gekke spelling dat hij de woorden toch niet onthoudt. En de hele uitleg ernaast, is te veel om te lezen, laat staan om te begrijpen. Het probleem stelt zich ook bij andere vakken wanneer hij iets moet opzoeken in een trefwoordenregister.

Oorzaak

Leerlingen met een leerstoornis of ontwikkelingsstoornis beheersen het alfabet vaak niet vlot door automatiseringsproblemen. Doordat een leerling met dyslexie ook vaak de juiste spelling van een woord niet kent, zoekt hij ook op de verkeerde plaats. Als hij het woord wel vindt, is hij de informatie vlug weer kwijt omdat zijn werkgeheugen snel overbelast is. Door zijn leesproblemen kan hij de uitleg moeilijk lezen.

Stoornis

Kan voorkomen bij dyslexie, ADD, ...

Enkele mogelijke maatregelen

Compenseren

- Laat de jongere in de klas naast iemand zitten die met alles in orde is en die als mentor wil helpen waar nodig.
- Laat de leerling een elektronisch woordenboek gebruiken.
- Laat een woordenboek gebruiken met een groter lettertype en een korte begrijpelijke uitleg.
- Laat de leerling kaarten met het alfabet erop gebruiken. Per regel zet je slechts vier à zes letters, markeer de klinkers in een andere kleur.

a	b	c	d	e	
f	g	h	i	j	
k	l	m	n	o	
p	q	r	s	t	
u	v	w	x	y	z

De twee helften in twee richtingen

M	L	K	J	I	H	G	F	E	D	C	B	A
N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z

- Laat de leerling het woordenboek enkel gebruiken als het hem dichterbij het doel brengt (dus niet voor spelling). Laat de leerling elektronische spellingcontrole gebruiken in plaats van hem de spelling in een woordenboek te laten opzoeken.

Remediëren

Leer de leerling snel en doelgericht zoeken!

- Woord opschrijven.
- Enkel eerste en laatste woord lezen. Zou het woord daartussen kunnen staan?
- Diagonaal lezen op beginletters.
- Diagonaal lezen van de uitleg: Wat wil ik precies weten?
- Tekens en afkortingen begrijpen.

Dispenseren

- Sta toe dat de leerling de uitleg van een woord vraagt.

FICHE 9 - ZELFBEELD EN ZELFVERTROUWEN

WAAROM BEN IK NIET ZOALS IEDEREEN?

In de klas

Elien zit er heel ontmoedigd bij in de klas. Haar toets is slecht. Ze had er nochtans lang voor gewerkt. Haar gedachten beginnen een eigen leven te leiden. Waarom kan iedereen zo snel leren en moet ik er zoveel moeite voor doen? Waarom kan ik niets? De anderen vinden mij zeker dom. Is er wel iets goed aan mij?

Oorzaak

Jongeren met een leer- of ontwikkelingsstoornis ontwikkelen vaak faalangst. Voor hen lijken zo veel zaken te mislukken. Zo weinig gaat vanzelf. Ze worstelen met een negatief zelfbeeld ten gevolge van hun handicap. Dit kan zich uiten in teruggetrokken en stil gedrag, maar ook in rebellerend en opvallend gedrag.

Stoornis

Kan voorkomen bij ADD, ADHD, dyscalculie, dyslexie, dyspraxie, NLD...

Voordelen

Doorzettingsvermogen, begrip voor anderen, geduld, creativiteit zijn waardevolle eigenschappen!

Enkele mogelijke maatregelen

Stimuleren en accepteren

- Probeer je in te leven en begrip te tonen.
- Laat voelen dat je gelooft in de leerling.
- Benoem openlijk kwaliteiten. Benoem doorzetting en inzet.
- Zet sterke kanten in de verf.
- Breng hen in contact met lotgenoten.
- Voer een (filosofisch) gesprek met de volledige klasgroep over verschillen tussen mensen, zwakke en sterke kanten in ieder mens....
- Vertel in de klas over succesvolle volwassenen met leerstoornissen.
- Laat in overleg met de leerling en zijn ouders de leerling vertellen over zijn leerstoornis. Bekijk eventueel de film 'Ik heet niet dom' en bespreek.

Compenseren

- Vergroot hun kans op succeservaringen. Stimuleer alle hulpmiddelen die de zelfredzaamheid vergroten: rekenmachine, tekstverwerker met spellingcontrole, software bij de methode, laptop.

Dispenseren

- Stel leerlingen vrij indien bepaalde dingen ondanks enorme inspanningen echt niet lukken. Bijvoorbeeld: 'Dictee geheel of gedeeltelijk laten wegvallen bij ernstige spellingproblemen. Een leerling met dyspraxie niet dwingen tot turnoefeningen die echt niet lukken'.

Zie ook:

Hoofdstuk 5: Activiteit 2: 'Zelfbeeld van jongeren'

Hoofdstuk 7: 'Tips om positieve discriminatie te hanteren in de klas'

FICHE 10 - SNEL AFGELEID

LET TOCH EENS OP!

Klassituatie

Stijn is snel afgeleid. Hij begrijpt nieuwe leerstof, maar kan zich onvoldoende concentreren. Daardoor maakt hij naar het einde toe veel fouten bij zijn oefeningen. Met het materiaal op zijn bank zit hij vaak te prullen. Zijn taken zijn dikwijls niet afgewerkt. Hij droomt weg als er aan het bord een opdracht uitgelegd wordt.

Oorzaak

Niet alleen leerlingen met AD(H)D hebben te kampen met aandachtsproblemen. Ook kinderen met een andere leer- of ontwikkelingsstoornis hebben het vaak moeilijker om zich te concentreren. Ze dromen vlugger weg en zijn snel afgeleid.

Bovendien is het voor hen erg moeilijk om twee dingen tegelijk te doen. Tegelijk luisteren en noteren lukt vaak niet.

Stoornis

Komt voor bij ADD, ADHD

Kan voorkomen bij dyslexie, dyspraxie, dyscalculie, NLD...

Voordeel

Al dromend heb je vaak geweldige ideeën!

Enkele mogelijke maatregelen

Stimuleren

- Zet de leerling vooraan in de klas.
- Probeer die leerling zoveel mogelijk bij de les te betrekken. Maak frequent oogcontact. Leg even je hand op de schouder, daarmee kun je de leerling 'terughalen'.
- Stel een vraag of laat een vraag stellen als je ziet dat de leerling wegdroomt.
- Geef duidelijk aan wat op de bank moet liggen en zorg dat de rest verdwijnt.
- Vereenvoudig voorschriften.
- Geef één enkele opdracht per keer.
- Houd je instructie bondig. Laat wat tijd tussen de zinnen.
- Zet de leerling naast iemand in de klas die zich goed kan concentreren en als mentor wil optreden als het nodig is.
- Werk met regelmatige herhalingen en geheugensteuntjes.
- Werk met een 'zelfinstructiemethode', zoals de beertjes van Meichenbaum.

Compenseren

- Laat de leerling fiches met formules, regels en tafels gebruiken indien nodig.
- Tekst of oefeningen maken op een computer verhoogt de concentratie.

Zie ook:

Fiche 1 - 'Weten en vergeten'
Fiche 3 - 'Het uur en de tijdsbeleving'
Fiche 6 - 'Organiseren en inpakken'

FICHE 11 - ONDERPRESTEREN

DAT KAN BETER!

In de klas

Hans kan beter. Van Kaat weet niemand dat ze beter kan.

Hans haalt behoorlijk goede resultaten. Maar hij heeft ook de reputatie niet het onderste uit de kan te halen. Als hij zich toch maar eens wat meer zou inspannen...

Kaat is een modelleerling. Ze is altijd behulpzaam, haar schriften zijn prima in orde. Kaat is sociaal, ze heeft een boel vriendinnen. Haar schoolresultaten zijn vrij goed. Toch signaleren de ouders dat ze zich grote zorgen maken over het welbevinden van hun dochter. Kaat is 's avonds thuis vaak overstuur.

'Onderpresteren' is (langdurig) minder presteren dan wat op basis van de mogelijkheden van de leerling verwacht mag worden. Soms gaat het om hoogbegaafde kinderen die werken en scoren op toetsen zoals de "gemiddelde" leerling. Zij presteren onder hun eigen niveau, maar vallen niet buiten de groep. Andere leerlingen presteren ver beneden het groepsniveau en de eigen capaciteiten.

Oorzaak

Verschillende (combinaties) van oorzaken zijn mogelijk:

- zich 'onzichtbaar' willen maken, niet willen opvallen
- vicieuze cirkel, neerwaartse spiraal van laag zelfbeeld/falen/bevestiging laag zelfbeeld/herhaald falen/...
- vermijdingsgedrag: liever geen inspanning doen dan ondanks een inspanning toch de eigen (te hoge?) normen niet halen
- frustratie
- motivatieproblemen, schoolmoeheid
- sociale problemen, pesten
- moeilijke thuissituatie

Stoornis

Kan voorkomen bij hoogbegaafdheid, hoogbegaafdheid in combinatie met een (leer)stoornis, schoolmoeheid, dyslexie, dyscalculie, dyspraxie, NLD, ADD, ADHD...

Enkele mogelijke maatregelen

Stimuleren en accepteren

- Zorg voor succeservaringen, en beklemtoon de successen.
- Geef positieve feedback.
- Laat de leerling voelen dat je in hem gelooft, maar leg de druk om te presteren niet te hoog.
- Stimuleer motivatie door aan te sluiten bij de interessegebieden.
- Zorg dat de leerling zich veilig genoeg voelt om te durven falen.
- Beloon de inspanningen van de leerling.
- Laat de leerling geregeld klasgenoten helpen of coachen bij (moeilijke) opdrachten. Dit stimuleert geloven in het eigen kunnen.
- Bespreek mogelijke oplossingen en oorzaken samen met de ouders en de leerling.

Compenseren en dispensereren

- Zoek samen met de leerling naar thema's en activiteiten die de vicieuze cirkel kunnen doorbreken.
- Bied structureel een passend leerstofaanbod, dat zo veel mogelijk aansluit bij de mogelijkheden van de leerling. Denk bijvoorbeeld aan compacten en verrijken.

Zie ook:

Fiche 9: 'Zelfbeeld en zelfvertrouwen'

Fiche 10: 'Snel afgeleid'

Fiche 12: 'Verveling'

Fiches hoofdstuk 8: 'Hoogbegaafdheid, Hoogbegaafdheid in combinatie met een (leer)stoornis'

Alle andere fiches uit hoofdstuk 8.

Een leerling met een (leer)stoornis, kan door een vertekend zelfbeeld of faalangst ook onderpresteren op vlakken die niet met de problematiek van de leerstoornis te maken hebben.

FICHE 12 – VERVELING

WANNEER MAG IK IETS LEREN?

In de klas

Thomas zit te wiebelen op zijn stoel en kijkt voortdurend op de klok. Hij maakt droedels als de leerkracht uitleg geeft. Vaak geeft hij storende en zelfs brutale opmerkingen. Hij weet het soms beter dan de leerkracht. Af en toe droomt Thomas helemaal weg. Dan luistert hij niet naar wat de leerkracht vertelt en ook die ene belangrijke opmerking heeft hij dan niet gehoord. Zijn taken zijn geregeld niet afgewerkt en vertonen opvallende fouten.

Oorzaak

Wanneer een leerling de leerstof die aangeboden wordt meestal al kent, slaat de verveling toe. De leerling heeft te weinig te doen, moet zich onvoldoende inspannen en wordt onvoldoende uitgedaagd. Hij voelt zich niet betrokken bij het klasgebeuren. Verveling kan vervolgens weer leiden tot allerlei vormen van probleemgedrag. De leerling gaat andere leerlingen van hun werk afhouden of vraagt overdreven veel aandacht van de leerkracht. Vaak past de leerling zich echter aan, legt zich neer bij de vele herhalingen en verwacht op den duur niets nieuws meer. Dan ontstaat het risico op onderpresteren (zie fiche 11).

Stoornis

Kan voorkomen bij hoogbegaafdheid, hoogbegaafdheid in combinatie met een (leer)stoornis, ...

Enkele mogelijke maatregelen

Stimuleren en accepteren

- Zorg dat de leerling meermaals per dag iets kan leren. Zorg dat hij weet wanneer die leermomenten gaan komen.
- Zorg ervoor dat de leerling op de belangrijke momenten bij de les is. Stel een vraag, maak oogcontact. Controleer of de instructie begrepen is en de leerling aan het werk gaat.
- Bied ook onderwerpen die de leerling sterk interesseren.
- Laat de leerling klasgenoten helpen en begeleiden als coach of tutor.
- Geef de leerling verantwoordelijkheden in de klas en in de school (bijvoorbeeld de klaskrant, dierenverzorging, de schoolmoestuin ...)

Compenseren en dispensereren

- Geef een (ver)korte instructie en laat de leerling onmiddellijk aan het werk gaan.
- Zorg voor een extra aanbod of aangepaste taken tijdens herhalingslessen (als de leerstof al grondig gekend is).
- Bied verrijkingstaken op maat van de leerling aan.
- Geef alternatieve, aangepaste lestaak en opdrachten. Maak ze verplichtend, evalueer en beoordeel deze extra taken. Stel concrete eisen (tijdsplanning, netheid, correct en volledig werk).
- Laat geregeld zelfstandig werken, bijvoorbeeld opzoekwerk met behulp van de computer.

Zie ook:

Fiche 11: Onderpresteren
Fiche 10: Snel afgeleid
Fiche 9: Zelfbeeld en zelfvertrouwen

Fiches hoofdstuk 8: 'Hoogbegaafdheid, Hoogbegaafdheid in combinatie met een (leer)stoornis

VOOR MEER INFORMATIE

Cooreman, A. & Bringmans, M. (2002) Ik heet niet dom. Leren leven met leerstoornissen. Leuven/Leusden: Acco

Litière, M. Ik kan dat niet! Omgaan met faalangst bij kinderen: een gids voor ouders, leerkrachten en hulpverleners. Lannoo

Maniet-Bellerman, P. (Ed.) (1999). "Wij zijn niet dom!" Praktische tips van en voor leerlingen met leerstoornissen. Leuven/Apeldoorn: Garant

Timmerman, K. (2002). Kinderen met aandachts- en werkhoudingsproblemen. Leuven/Leusden: Acco

Verwijzingen naar websites met informatie

www.letop.be - infotheek - links : 'Leren leven met leerstoornissen'

We vermelden een aantal recente werken. Deze lijst is zeker niet volledig.